

**Музаффаров Шехрозхон Хусанхон ўгли¹, Джаббаров Шухрат Батирович¹,
Третьяков Александр Владимирович²,
Махманазаров Бехруз Юсуф Угли¹, Саидов Адхам
Тошкент давлат транспорт университети 1
Александр 1 номидаги Петербург давлат алоқалар ва йўллар университети 2 , ВЧД-8
Карши³**

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА ЎҚИТИШ МАЗМУНИ, ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ЎЗГАРТИРИШНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Муаммо бўйича тадқиқотлар олиб бораётган барча йирик мамлакатларда амалга оширилаётган ишларни бундай кўриб чиқиш дастурлаштирилган таълимнинг моҳиятини тушуниш, уни ривожлантиришнинг умумий тенденциялари ва истиқболларини ва уни замонавий мактаблар амалиётига жорий этиш йўллари аниқлаш учун жуда муҳимдир.

Мамлакатимизда ва чет елларда дастурлаштирилган таълим соҳасидаги тадқиқотларнинг умумий ҳолатини таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, яқин вақтгача амалга оширилган дастурлаштирилган таълим муаммоларини ишлаб чиқиш, ҳозирги кунда бутун дунё бўйлаб олиб борилаётган ислохотларни ўрганишдан ташқари, таниқли тарзда амалга оширилди. дунё ва халқ таълимини қайта қуриш фан ва техниканинг жадал ривожланиши билан боғлиқ янги ҳодисалар туфайли юзага келди. Бугунги кунга қадар кузатилган ушбу бўшлиқ ҳозирги тадқиқотларнинг ижтимоий тузилишини анча торайтиради ва маълум бир мамлакатда дастур кўрсатмаларини ишлаб чиқишда individual тенденцияларнинг сабабларини тушунишни қийинлаштиради. Шу билан бирга, халқ таълими муаммолари, айниқса таълим ва тарбия соҳасидаги барча янги ҳодисаларни уларнинг ижтимоий ҳаётнинг турли соҳалари билан боғлиқлигини кўрсатмасдан кўриб чиқиш мумкин эмас, улар жамиятнинг моддий шароитида содир бўлаётган муайян ўзгаришлар билан шартланган,

Ушбу масалаларни кўриб чиқиш халқ таълими соҳасидаги замонавий ҳодисаларнинг моҳиятини тушунишга ва таълим ва тарбия назарияси ва амалиётига киритилган барча янги нарсаларни баҳолашга ёрдам берадиган кенгроқ педагогик замин яратади.

Фан ва техниканинг ривожланиши инсоният жамияти ривожланишининг табиий жараёни бўлиб, у барча ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланишига бевосита таъсир қилади.

Мақола шуни кўрсатадики, замонавийликнинг асосий илмий-техник ютуқлари маълум даражада барча юқори ривожланган мамлакатлар орасида кенг тарқалган, социализм ва капиталистик мамлакатларда фан ва техниканинг ривожланиши ҳар хил ва туб фарқларга эга, асосан турли хил ижтимоий шароитлар, барча мавжуд илмий-техникавий мақсадлар ва белгилар билан боғлиқ ўзгаришлар.

Ижтимоий ишлаб чиқариш ва меҳнат воситаларидаги илмий-техник ўзгаришларнинг энг муҳим ижтимоий натижаси бу меҳнат фаолияти таркибидаги ва уни ташкил этишдаги ўзгариш ва шу билан боғлиқ ишнинг турли соҳаларида ишчиларга қўйиладиган сифат ва миқдорий талабларнинг ўзгариши. Шундай қилиб, илм-fanning жадал ривожланиши ва илмий ютуқлар натижаларини ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларига жорий этиш, биринчи навбатда, жуда хилма-хил профилдаги тадқиқотчилар ва юқори муҳандислик-

техник малакага ега мутахассислар сонини сезиларли даражада оширишни талаб қилади. Мураккаб замонавий ускуналарга техник хизмат кўрсатиш ва яратиш билан шуғулланадиган ходимларнинг умумий ва ихтисослаштирилган билим даражасига қўйиладиган талабларни сезиларли даражада ошириш. Автоматлаштириш ва комплекс механизациялашни жорий етишнинг кўпайиши юқори малакали ишчилар сонининг кўпайишига олиб келади, уларнинг иши ақлий ва жисмоний фаолиятнинг комбинацияси бўлиб, биринчисининг тобора ўсиб бораётган устунлиги.

Ески ускуналарни алмаштириш ва технологик жараёнларнинг ўзгариши, янги ишлаб чиқаришларнинг яратилиши ишлаб чиқаришдаги ишчиларнинг касбий профилларининг ўзгаришига олиб келади: айрим турдаги мутахассисликларнинг йўқолиши ва янги технологиялар ва ишлаб чиқаришни ташкил етиш билан боғлиқ бошқаларнинг пайдо бўлиши, яъни. ишлаб чиқариш касблари ва ишлаб чиқариш соҳасида жуда тез ўзгариш мавжуд. уларнинг "ахлоқий қадрсизланиши". Иш дунёсида professional профилларнинг нисбатан тез ўзгариши жараёни ходимларнинг юқори потенциал ҳаракатчанлигини талаб қилади. Бу, ўз навбатида, фақат яхши умумий ва политехника таълими асосида мумкин.

Сўнгги йилларда дунёнинг барча мамлакатларида халқ таълимига инвестициялар кўпайди, барча даражадаги талабалар сони кўпайди ва universal мажбурий таълим учун шароитлар кенгайтирилди. Буржуазиянинг ишчиларга бериладиган таълим ҳажми ва даражасининг ошишига мажбурий розилиги, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг ривожланиши ва мураккаблашиши сифатида К. Marks ва Ф томонидан башорат қилинган деб тахмин қилинган. Engels, улар " меҳнат, ўртача ижтимоий меҳнатга нисбатан юқори ва мураккаб меҳнатнинг қиймати бу ишчи кучининг намоёнидир, унинг шаклланиши юқори харажатларни талаб қилади, ишлаб чиқариш кўпроқ меҳнат талаб қилади ва шунинг учун оддий меҳнатга қараганда юқори нархга ега."

Ишда жорий ислохотларнинг асосий йўналишлари сифатида қуйидаги масалалар кўриб чиқилади:

- турли хил мактабларда ўзлаштирилган ўқув материаллари ҳажмини ошириш нуқтаи назаридан таълим мазмунини қайта кўриб чиқиш ва ўқувчилар учун табиий фанлар таълими асосларини мустаҳкамлаш ва модернизация қилиш мақсадида ўқув материаллари таркибининг сифат томонини ўзгартириш;

- ўқув фанлари бўйича ўқув дастурлари ва курс тузилмаларини ривожлантиришнинг баъзи илмий принципларини қайта кўриб чиқиш, фикрлаш, ақлий куч ва билимларни мустақил равишда егаллаш ва тўлдириш қобилиятини ривожлантиришнинг етакчи принципини тан олиш;

- тор касбдан кўра кўпроқ аҳамият берилган умумий ўрта таълим ҳақидаги қарашларни ўзгартириш;

- оммавий мактабни тугатаётган ва ишлаб чиқаришга кираётган ёшларнинг катта қисми учун умумий таълим даражасини ошириш зарурати туфайли бир турдаги мактаб ва барча ўқувчилар учун кучлироқ ўқув дастурлари ва бир хилликни жорий етиш истаги;

- Таълимнинг айрим тамойилларини, хусусан, хусусийдан умумийга, оддийдан мураккабга ўқитиш тамойилларини қайта кўриб чиқиш (умумий тушунчалар ва тоифалар билан танишиш билан таълимни бошлаш ва кейин хусусийга ўтиш мақсадга мувофиқлиги ғояси);

- янги типдаги дарсликларни ишлаб чиқишда янги педагогик тушунча ва ғояларни жорий этиш истаги;
- ҳар бир курс учун ўзаро боғлиқ ўқув-услубий ва кўргазмали қурооллар тўпламини яратиш ғоясини илгари суриш;
- талабаларнинг мустақил изланишлардаги иштироки асосида ўқитишнинг янги усуллари ишлаб чиқиш, фикрлашни ривожлантириш (тадқиқот ва муаммолар), мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш, таълимни индивидуаллаштириш;
- ўқитишнинг техник воситаларини ривожлантириш, уларни мактабларда кенгроқ жорий этиш ва ўқув жараёнида улардан фойдаланиш усуллари ишлаб чиқишга қизиқишнинг ортиши;
- янги педагогик ғоялар ва тамойилларни янада яхшироқ амалга оширишга ёрдам берадиган таълимнинг янги ташкилий шакллари излаш.

Мақолада асосий янгиликлар, сўнги педагогик ғоялар ва янги дарсликлар, айниқса қиммат техник воситалар, шу жумладан дастурий таъминот капиталистик мамлакатларда асосан ва асосан келажакда ишлаб чиқаришни бошқаришда қўмондонлик лавозимлари ва раҳбарлик лавозимларини егаллаши керак бўлган аҳолининг имтиёзли қатламлари болалари учун мўлжалланган мактабларда қўлланилиши таъкидланган ва илм-фан ва технологияларни ривожлантириш, - е. келажакдаги илмий-техник елитани тайёрлаш учун.

Табиийки, ўзгарувчан ҳаётий еҳтиёжлар таъсири остида Совет мактаби ҳам маълум ўзгаришларни бошдан кечирмоқда ва Совет педагогикаси таълим ва тарбия жараёнининг самарадорлигини оширишнинг янги усуллари ва воситаларини изламоқда. Буржуа мактаби ва педагогикасининг фан ва техника ривожланишидаги баъзи умумий тенденциялардан келиб чиққан юқорида айтиб ўтилган кўплаб тенденциялари ва муаммолари бизнинг шароитимизда бизнинг махсус рухсатимизни олган Совет мактаби ва педагогикасига таъсир қилади. Бундан ташқари, Совет мактаби ва педагогикаси совет халқ таълими тизимини ташкил этиш ва ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ бир қатор муаммоларга дуч келмоқда. Уларнинг энг муҳимлари орасида мажбурий таълим шартларини ошириш вазифалари номланади ва кўриб чиқилади; совет мактаблари ва педагогикасига хос бўлган ва кўплаб мактаб кўрсатмаларида мустаҳкамланган ўқувчиларнинг фикрлаш ва ақлий тарбиясини ривожлантириш бўйича ишларни фаоллаштириш; талабаларни касбий бошқаришда илмий базани яратиш бўйича ишларни кучайтириш, юқори умумий маълумотни талаб қиладиган ишчи касбларга еътиборни жалб қилиш; ўқитишнинг мазмуни ва усуллариини такомиллаштириш ва ўрганилаётган фанларнинг илмий даражасини ошириш бўйича ишларни давом еттириш; умумий, политехника ва касб-хунар таълимининг янада оқилона нисбатларини топиш.

Совет мактабида ўқитиш методикасидаги ўзгаришларни ўрганаётганда, ҳозирги вақтда мактабларда ўқитишнинг замонавий техник воситаларини жорий этиш, улардан ўқув жараёнида фойдаланиш усуллариини ишлаб чиқиш ва ўқитувчилар ва талабалар билан ишлашга ўргатишга алоҳида еътибор қаратилаётгани таъкидланади. Таълим технологияси ўқув жараёнида тобора кўпроқ фойдаланилмоқда, бу ўқитувчилар ва талабалар самарадорлигини ошириш воситаси бўлиб хизмат қилади ва шу билан бирга талабаларни технология дунёсида ҳаётга ва ишлашга тайёрлаш воситасидир. Илм-фан ва технологияни янада ривожлантириш учун жуда муҳим бўлган ишлаб чиқариш жараёнларини рационализация қилиш учун ихтиро ва ҳаракат манбаларидан бири бўлган дастурлаштирилган таълимнинг ролига алоҳида еътибор берилади.

Бўлимнинг якуний қисмида мамлакатимизда илмий-техник тараққиётни ривожлантириш учун бутун жабҳани таъминлаш кўп жиҳатдан замонавий халқ таълими тизимининг барча янги талабларнинг мазмуни, воситалари, усуллари ва ташкилий шаклларида қанчалик тўлиқ ва ҳар томонлама ақс еттирилганига боғлиқлиги таъкидланган илм-фан ва технологияларни ривожлантириш учун ушбу ривожланишнинг ривожланаётган тенденцияларини ҳисобга олади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Avanesov B.S. Composition of test tasks / V. S. Avanesov. 2nd ed., ed., etc. - M.: Adept, 1998. -217 p.
2. Berezhnova E.V. Fundamentals of educational and scientific activity of students / E. V. Berezhnova, V. V. Kraevsky. - Moscow: Publishing Center "Academy", 2005. - 128 p.
3. Gershunsky, B.S. Computerization in education: problems and prospects / B.S. Gershunsky. M.: Pedagogy, 1987. - 264 p.
4. Makarova N. V. Informatics in the system of continuing education / N. V. Makarova, A. G. Stepanov. St. Petersburg: Publishing House of the Polytechnic University, University, 2005. -338 p.
5. Pavlov I.P. Pavlovskaya situation. Full. to collect. Op. in 5 volumes. Volume 2. I. P. Pavlov. M.: Iz-vo, 1949. - 639 p.